

มติชน

ศุกร์ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ วันพุธที่ ๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕ หน้า ๗

ภัยของการใช้โทรศัพท์ มือถือนี้อาจมีจริงไหม

6 เดือนก่อน ได้ปรากฏข่าวเกี่ยวกับโทรศัพท์เคลื่อนที่. (มือถือ) ในหนังสือพิมพ์ 2 เรื่องด้วยกัน เรื่องหนึ่งเดือนผู้ใช้ที่จะเดินทางไปต่างประเทศให้ระวังการใช้บริการโรมมิ่งในขณะอยู่นอกประเทศ เพราะอาจเจอค่าบริการที่ไม่คาดถึงมาก่อน บางรายถูกเรียกเก็บถึง 2 แสนกว่าบาทก็มี ส่วนอีกเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาโดยองค์การสาธารณสุขแห่งสหราชอาณาจักรว่าการใช้มือถือ ทำให้เกิดมะเร็งสมองหรือไม่

สิ่งที่สร้างความแปลกใจนิดๆ คือ ข่าวแรกที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อเงินๆ ทองๆ นั้นอย่างมาคงเกิดแค่ครั้งเดียวในชีวิต ทั้งยังกระทบกลุ่มคนแค่น้อยมือ คือผู้มีสตางค์พอควร แต่กลับได้รับความสนใจจากสื่อต่างๆ มากกว่ามาก ขนาดทางการคือ กสทช. ถึงกับทำคู่มือ "มือถือไปเมืองนอก" และยังร่วมกับกรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ ทำอากาศยานสุวรรณภูมิ บมจ. ทำอากาศยานไทย และ บมจ.การบินไทย วรรณคดีสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ผู้จะเดินทางไปต่างประเทศ ผิดจากข่าวชิ้นหลังที่นำจะกระทบคนหมู่มาก แต่ไม่ได้รับความสนใจจากสื่อเท่าที่ควร

รายงานผลการศึกษาข้างต้นมีหนังสือพิมพ์แค่นี้ก็ฉบับที่เสนอข่าว ยกตัวอย่างจากฉบับหนึ่งได้พาดหัวข่าว "มือถือก่อมะเร็ง" จริงหรือหลอก? ยังบอกไม่ได้ และข่าวกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

องค์การสาธารณสุขแห่งสหราชอาณาจักร หรือ เอชพีเอ เผยผลการศึกษาล่าสุดพบว่าการใช้มือถือไม่มีผลกับการเป็นมะเร็ง เนื่องจากสมอง และภาวะการมีบุตรยาก

"แม้ยังมีข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถสรุปแบบฟันธงได้ 100% แต่หลักฐานทั้งหมดก็ไม่ได้บ่งชี้ว่าการสัมผัสรังสีอาร์เอฟที่มี

[ต่อจากหน้า ๕]

ความถี่ต่ำกว่าระดับที่นานาชาติยอมรับ จะส่งผลร้ายต่อสุขภาพของมนุษย์" นายแอนโทนี สเวิร์ดโลว์ ประธานกรรมาธิการงานวิจัยครั้งนี้อ้างว่า (หมายเหตุ - น่าจะเป็นระดับหรือความเข้มต่ำกว่า)

อย่างไรก็ดี "เอชพีเอจะยังคงแนะนำให้ใช้มือถืออย่างระมัดระวัง และติดตามบทวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ก็ไม่ให้เด็กใช้มือถือมากเกินไป" จอห์น คูเปอร์ ผู้อำนวยการศูนย์กัมมันตภาพรังสีของเอชพีเอแนะนำ (กรุงเทพฯ 28 เมษายน 2555)

รังสีอาร์เอฟ (RF หรือ Radio Frequency) ทางวิชาการจะหมายถึง (การแผ่) คลื่นวิทยุ ซึ่งก็คือคลื่นหรือสนามแม่เหล็กไฟฟ้าในย่านความถี่ที่เหมาะสมต่อการแพร่สัญญาณในรูปแบบแม่เหล็กไฟฟ้า เช่น วิทยุกระจายเสียง-โทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือ ไว-ไฟ จนถึง เทคโนโลยีไร้สาย (ไม่ใช่สาย) อื่นๆ ทุกชนิด รวมทั้งโทรศัพท์ไร้สายตามบ้าน

การร่วมมือสร้างความตระหนักรู้ในด้านการใช้บริการโทรคมนาคมเป็นสิ่งน่ายินดี และสมควรที่จะชื่นชม หากแต่ที่แปลกใจคือ ทำไมประเด็นที่มีนัยผลกระทบอย่างกว้างกับประชาชนเกือบทั้งประเทศ ทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าคนร่ำรวยหรือไม่ กลับไม่มีใครให้ความสำคัญเท่าไร? นั่นก็คือความเสี่ยงต่อสุขภาพจากการใช้มือถือนั้นมีหรือไม่ เพียงใด และประชาชนควรทำอะไรหรือไม่ และอย่างไร บทความนี้จะพยายามให้ข้อคิดดังกล่าว เพื่อจะได้นำไปใช้เป็นประโยชน์ได้บ้างไม่มากก็น้อย

แล้ว "มือถือก่อมะเร็ง" หรือ "คลื่นฯ มีผลต่อสุขภาพ" จริงหรือไม่กันแน่?

ประเด็นนี้ มีการศึกษาวิจัยในโลกมานานกว่าทศวรรษ แต่ก็ยังถกเถียงกันอยู่ โดยยังไม่สามารถมีข้อสรุปในหมู่นักวิทยาศาสตร์ว่า "มี" หรือ "ไม่มี" กันแน่ อันนี้ไม่น่าแปลกใจมากนัก หากมองย้อนหลังดูกรณีอย่างบุหรี่ปริ หรือดีดีที หรือสารใยหินทนไฟ (Asbestos) ฯลฯ ซึ่งกินเวลาครึ่งชั่วอายุคนนับจากที่นักวิชาการออกมาเตือนภัย ก่อนจะมีข้อยุติได้ในที่สุด โดยจำนวนงานวิจัยที่สรุปว่า "ไม่มีผลกระทบ" และที่สรุปในทางตรงกันข้ามว่า "มีผลกระทบ" จะมีใกล้เคียงกัน 50:50 ในเชิงปริมาณโดยไม่คำนึงถึงเรื่อง "คุณภาพ"

ของงานวิจัย จึงพันงทางใดทางหนึ่งยังไม่ได้

รายงานที่กล่าวถึงข้างต้นได้ถูกเผยแพร่เมื่อเดือนเมษายน 2012 จนกลายเป็นข่าวดังไปทั่วโลก ชื่อว่า "Health Effects from Radiofrequency Electromagnetic Fields (ผลกระทบต่อสุขภาพจากคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าในย่านความถี่วิทยุ)" ความยาวถึง 333 หน้า โดยเป็นการทบทวนและประเมินผลงานวิจัยต่างๆ ในเรื่องนี้จัดทำขึ้นโดย AGNIR (Advisory Group on Non-Ionising Radiation) อันเป็นหน่วยงานอิสระขึ้นต่อคณะกรรมการ UK Health Protection Agency (HPA) มีหน้าที่ป้องกันอันตรายจากโรคติดต่อ ตลอดจนภัยจากสารเคมีและรังสีแก่ประชาชนในสหราชอาณาจักร ทำให้รายงานดูจะมีความน่าเชื่อถือเอามาก

โดยได้มีข้อสรุปความว่า "แม้มีการทำวิจัยในด้านนี้มาเป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ทำให้เชื่อได้ว่า (there is no convincing evidence that) การสัมผัสคลื่นวิทยุในระดับความเข้มต่ำกว่าที่กำหนดจะมีผลต่อสุขภาพในผู้ใหญ่และเด็ก"

วลีที่ต้องขีดเส้นใต้มีความหมายอยู่มาก เพราะ มิได้แปลความว่าไม่มีผลกระทบต่อสุขภาพแน่ๆ หากแต่ยังไม่สามารถทำให้คณะผู้ศึกษา "เชื่ออย่างสนิทใจ" ว่ามีผลแน่ๆ ส่วนจะมีหรือไม่ต้องดูกันนานๆต่อไป เหมือนอย่างกรณีหรืออย่างไรอย่างนั้น

กล่าวอย่างสั้นๆ ก็คือ ในความเห็นของคณะผู้ศึกษา เชื่อว่าหลังจากที่ได้ประเมินข้อมูลที่มีทั้งงานวิจัยเชิงระบาดวิทยาและการทดลองในห้องทดลอง ครอบคลุมหัวข้อวิจัย ตั้งแต่ทั้ง ระดับเซลล์ พฤติกรรม มะเร็ง ระบบภูมิคุ้มกัน ระบบต่อมไร้ท่อ ระบบการยินเสียง จนถึงระบบการสืบพันธุ์

สรุปได้ว่า คลื่นวิทยุในความเข้มต่ำไม่มีผลต่อสุขภาพ โดยเฉพาะแต่เรื่องมะเร็งเท่านั้น

โดยปกติแล้ว รายงานนี้ไม่น่าจะสำคัญมากไปกว่ารายงานอีกหลายรายงานแบบเดียวกัน แต่ทันทีที่เผยแพร่ต่อสาธารณะ กลับได้รับความสนใจ (จากสื่อในต่างประเทศ) และมีการวิจารณ์เกิดขึ้นอยู่ไม่น้อย ซึ่งในที่นี้จะขอล่าวเฉพาะที่มีหลักฐานอ้างอิงได้เท่านั้น

ในประการแรก เนื่องจากเป็นรายงาน

ที่จัดทำโดยหน่วยงานที่ดูแลปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพของประชากรถึง 62 ล้านคน แต่ที่สำคัญไม่น้อยกว่า คือเกิดประเด็น "ผลประโยชน์ทับซ้อน" ซึ่งน่าแปลกใจว่าอารยประเทศต้นๆ อย่างเมืองผู้ดีก็มิให้เห็นกัน สืบจากที่ทั้งหัวหน้าคณะวิจัย ศ.สเวิร์ดโลว์ (Anthony J. Swerdlow) อีกทั้งกรรมาธิการเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทโทรคมนาคม' โดย ศ.สเวิร์ดโลว์มีหุ้น Cable and Wireless Worldwide และหุ้น Cable and Wireless Communications ส่วนกรรมาธิการ BT Group ซึ่งคนในวงการธุรกิจนี้จะทราบดีว่าเป็นยักษ์ใหญ่รายหนึ่งของโลก

เท่านั้นยังไม่พอ ศ.สเวิร์ดโลว์ ยังมีตำแหน่งใน ICNIRP ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดทำข้อกำหนดเกณฑ์ความเข้มของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าอ้างอิงที่ปลอดภัย ซึ่ง

นานาชาติรวมทั้งไทย มักจะนำไปใช้กำกับผู้ให้บริการมือถือและบริการอื่นๆ จึงหนีไม่พ้นในการมีส่วนได้ส่วนเสียด้วยกันถึงหลายชั้นแบบครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำ (กำหนดเกณฑ์) กลางน้ำ (ใช้เกณฑ์) จรดปลายน้ำ (รับผลประโยชน์ส่วนตัว) เลยทีเดียว

ประการต่อมา ยังมีข้อกังขาว่า รายงานนี้ได้ละเลยผลวิจัยใหม่ๆ ที่ตีพิมพ์หลังปี 2003 อยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย เช่น งานวิจัยในห้องทดลองระหว่างปี 2004-2010 โดยกลุ่ม STUK (Radiation and Nuclear Safety Authority, Finland) รวม 8 รายงาน² และงานวิจัยด้านต่างๆ อีก 17 เรื่อง อีกทั้งในการประเมินผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์หรือมีบุตรยาก จำนวน 23 งานวิจัย จะมีเพียง 5 เท่านั้นที่สรุปว่าไม่มีผลกระทบ เทียบกับจำนวนที่สรุปว่ามี 17 (78%) จึงทำให้รายงานนี้ขาดความครอบคลุมไม่เหมือนที่กล่าวอ้าง อีกทั้งทำให้ลดความน่าเชื่อถือลงโดยปริยาย³

แต่ประเด็นที่สำคัญที่สุดที่กระทบต่อความน่าเชื่อถือเป็นอย่างมาก เห็นจะได้แก่ในรายงานละเอียดไม่กล่าวถึงคำประกาศขององค์การอนามัยโลก โดยหน่วยงานสถาบันวิจัยมะเร็งระหว่างประเทศ (IARC) จัดให้คลื่น Radio Frequency เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อมะเร็งในกลุ่ม 2B (possibly carcinogenic หมายถึงมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดเป็นมะเร็ง) ตั้งแต่เมื่อ 31 พฤษภาคม 2011 หรือเกือบหนึ่งปีก่อนมาแล้ว

การตัดสินใจโดย WHO/IARC ครั้งนี้ ถือว่ามีน้ำหนักพอควรที่จะปฏิเสธต่อความ เสี่ยงการเกิดมะเร็งเนื่องมาจากคลื่นวิทยุ เสียอย่างสิ้นเชิงดังรายงานข้างต้น คงจะ มิได้

แล้ว “ประชาชนควรป้องกันตัวหรือไม่ และอย่างไรกันดี”

บางคนอาจตั้งคำถามทันทีว่า ปัจจัย เสี่ยงมะเร็งกลุ่ม 2B นั้นร้ายแรง เพียงใด เราควรป้องกันตัวหรือไม่อย่างไร ฝ่ายเพื่อมือถือก็จะอ้างว่า ไม่น่ากลัว เหมือน กาแฟ เพราะ WHO จัดไว้ในกลุ่มเดียวกัน ส่วนอีกฝ่ายก็จะอ้างว่า น่ากลัว อยู่ในกลุ่ม ดีดีที ไอเสียดยนต์ ฯลฯ แท้จริงแล้วการถูก จัดในกลุ่มใด มิใช่เป็นดัชนีชี้ในความรุนแรง มากหรือน้อย หากแต่เป็นตัวชี้บ่งสถานภาพ ในขั้นตอนตามกระบวนการค้นหาข้อมูล มาสนับสนุนว่าอยู่ในชั้นใด ซึ่งในอนาคต อาจถูกเลื่อนกลุ่มขึ้นหรือลง ขึ้นกับข้อมูล หลักฐานที่มีเพิ่มขึ้น

แม้ว่าหลักฐานปัจจุบันยังมีอาจสรุป อย่างแน่ชัดในทางหนึ่งทางใดได้ แต่ สัญญาณที่ส่งออกมาจากองค์การอนามัย โลกถึงความเป็นไปได้ที่คลื่นวิทยุ ซึ่ง ครอบคลุมถึงคลื่นที่ใช้กับมือถือ มีความ เสี่ยงต่อการเป็นมะเร็ง และดังที่ได้ปรากฏ ในงานวิจัยจำนวนมาก ยังอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพอื่นๆ อีกด้วย

แม้กระทั่งมองย้อนหลังไปหลายปีก่อนหน้านี้ ท่านเคยทราบและอ่านคำเตือน ในคู่มือการใช้ของผู้ผลิตเครื่องโทรศัพท์ มือถือ เช่น ไอโฟน และแบล็กเบอร์รี่ หรือ ยังว่า “อย่านำเครื่องใกล้กับส่วนใดของ ร่างกาย ในระย่น้อยกว่าประมาณ 2 ซม.” ซึ่งหมายถึงว่าไม่ควรแนบติดหู หรือใส่เครื่องที่เปิดไว้ในกระเป๋ากางเกง

หรือแนบกับส่วนใดของลำตัว

ทั้งนี้และทั้งนั้นผู้ผลิตเครื่องมือถือคง เล็งเห็นถึงความเสี่ยงต่อมะเร็งในสมอง หรือมีบุตรยาก ฯลฯ จึงตัดปัญหาความเสี่ยง ต่อการถูกฟ้องร้องคดีในวันหน้าที่จะเกิดขึ้นตามมา หากเมื่อปรากฏว่าการใช้มีผล กระทบต่อสุขภาพจริง จึงใส่คำเตือนกันไว้ ดังกล่าว เหมือนนกรู้

นั่นก็เป็นอีกมาตรการอันหนึ่งที่ควร คำนึงให้มาก นอกเหนือจากที่เอชพีเอได้ แนะนำข้างต้นว่า ไม่ให้เด็กใช้มือถือมาก เกินไป ซึ่งต่างจะช่วยลดความเสี่ยงลงได้ เป็นการป้องกันภัยไว้ก่อน เพราะอย่างไร เสียเราจะเลิกใช้ เหมือนเลิกสูบบุหรี่คงมิได้ เพราะทุกวันนี้เราต้องพึ่งพามือถือ

โดยเฉพาะในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้น

ปัจจุบัน หลายประเทศในโลกได้ให้ ความรู้ อีกทั้งสร้างความเข้าใจใน ความเสี่ยง และแนะนำมาตรการต่างๆ อัน จะช่วยลดความเสี่ยงลงได้ โดยในที่นี้จะ

จำกัดเฉพาะที่เกี่ยวกับการใช้มือถือ ย่อๆ ดังต่อไปนี้

-ควรจำกัดการใช้มือถือเท่าที่จำเป็น โดยใช้เป็นเวลาเพียงสั้นๆ หากต้องคุยเป็น เวลานาน ถ้าเป็นไปได้ เช่น ขณะอยู่บ้าน หรือสำนักงานที่มีโทรศัพท์พื้นฐาน (มีสาย) ควรเปลี่ยนไปใช้โทรศัพท์พื้นฐานแทนใน ทุกๆ โอกาส

-แม้จะสะดวกกว่าในทำนองเดียวกันกับ มือถือ ไม่ควรใช้โทรศัพท์พื้นฐานในบ้าน/ สำนักงานที่เป็น ระบบไร้สาย การป้องกัน ความเสี่ยงในระยะยาว มีความสำคัญยิ่ง เสี่ยงกว่าความไม่สะดวกเล็กๆ น้อยๆ

-หากไม่สามารถแทนด้วยโทรศัพท์ พื้นฐานที่ใช้สาย ควรใช้ สายหูเสียบ แทน แต่ไม่ควรจะคาหูไว้ในช่วงที่ไม่มีสนทนา ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการรับสัญญาณคลื่นอาร์ เอฟทั้งปวงที่มีในบริเวณ ตั้งแต่คลื่นวิทยุ กระจายเสียงและโทรทัศน์ คลื่นมือถือจาก เสาสัญญาณ คลื่นไวไฟ ฯลฯ

-ทางเลือกที่ดีที่สุดคือเปิด ระบบเสียง

ในตัวเครื่องแทนเพื่อไม่ต้องแนบติดศีรษะ หรือใช้การสื่อสารแบบข้อความ sms ก็เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดอีกทางหนึ่ง

-ไม่ควรพกเครื่องที่เปิดไว้แนบติดส่วน ไตของร่างกาย และไม่ควรวางไว้ใต้หมอน หรือบริเวณใกล้ศีรษะข้ามคืนในเวลาหลับ นอน

-ผู้ปกครองควรทำความเข้าใจให้แก่ บุตรหลาน และดูแลจำกัดการใช้อย่าง เข้มงวด หากมีครรภ์ก็เช่นกัน ควรใช้ต่อ เมื่อจำเป็นเท่านั้น หรือไม่ก็ให้สื่อสารด้วย ระบบข้อความแทนให้มากที่สุด

-ควรใช้ต่อเมื่อมีสัญญาณดีเท่านั้น หาก สัญญาณอ่อนเกินไป ควรรอก่อน หรือไม่ก็ ขยับไปยังตำแหน่งใกล้เคียงที่มีสัญญาณ ดีกว่า

-หากอยู่ในรถยนต์ (หรือรถสาธารณะ) ไม่ว่าจะเป็นคนขับหรือคนโดยสาร ควร ใช้ด้วยเวลาสั้นที่สุด โดยเฉพาะในกรณีที่มีเด็กหรือหญิงมีครรภ์นั่งโดยสารอยู่ด้วย ในรถยนต์

สุดท้าย คงไม่มากเกินไปที่นำแปลกใจ ว่า เหตุใดจึงยังไม่มีหน่วยงานใด ที่มีหน้าที่ ในเรื่องนี้ ออกมาสื่อสารให้ข้อมูลความรู้ หรือรณรงค์ในเรื่องต่างๆ เยี่ยงที่กล่าวมา

ข้างต้นต่อสาธารณะอย่างจริงจัง

ที่แปลกใจก็เพราะไทยได้สร้างเกียรติศักดิ์เป็นหนึ่งในบรรดาประเทศที่น่าหน้าในโลกในเรื่องการรณรงค์ภัยนูหรือมาแล้ว และทั้งยังได้สร้างมาตรการป้องกันต่างๆ ขึ้น หรือว่าเป็นเพราะยังไม่ทราบในข้อมูล ข้อความรู้ หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อน หรือ...?

เป็นไปได้เชียวหรือที่ทางการไม่ทราบถึงการขึ้นทะเบียนอาร์เอฟในกลุ่ม 2B หรือทราบแล้ว แต่ไม่ขอทำอะไร?

¹Mobile Phones, Brain Tumors, and the Interphone Study: Where Are We Now? AJ Swerdlow et al. *Environmental Health Perspectives*, volume 119, number 11, November 2011, 1534-1538.

²<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed?term=leszczynski%2C%20nylund>

³<http://wifinschools.org.uk/27.html>

สุเมธ วงศ์พานิชเลิศ

นักวิชาการอิสระ